

port. *fêto*, gall. *fênto*, sanabrès *faleito*, r-rom. *faletga*, *felet*, alpino-lombard i alpino-venecià *felecc*, cors i sard *fielletu* convertits simplement en el nom de la falguera.

El primitiu llatí *FILIX*, -ICIS, però, no desaparegué de l'ús a tota la Romània. El veiem mantenir-se en l'alt-arag. occid. *fêlde*, que anoto a Ansó i a Aragües («no pasará por allá perque hay muchos *fêlde*», 1966), it. *felce*, oc. ant. *feuze*, que es mantingué sobretot en els Pirineus occidentals: bearn. *beus*, que ja es documenta el 1450 en el Cartulari d'Ossau (autoritzant «bene, *feus*, toye, erbas ---» (p. 250). D'ací també el moss. *felca* (S. XIII) o *felço*² (Ss. x-xii, Simonet, p. 210), el bereber *ifilku*, i probablement el basc-fr. *iratxe* (< *hiretse), d'on s'extraruria el bisc. *ira*. Documento i explico més detingudament aquestes i les altres formes, en l'article del DCEC (HELECHO), que bastarà veure per a més detall i bibliografia (Hubschmid, *RFgn.* 158-9, hi afegeix encara alguna dada).

Com ja he explicat, la substitució de *FILIX* per *FILICARIA* o *FILICTUM* va obeir al caràcter invasor i ematissat amb què es presenta aquesta planta, que sovint trava o priva el nostre pas entre el bosc i fins embussa els camins: «un viarany que es clou entre *falgueres*» ponderava ja Verdaguier en el cant introductor de l'*Atlàntida*.

DERIV.: Directes de *FILIX* es troben també en la nostra toponímia: en particular *falgar* degué ser la més antiga forma del collectiu en terra catalana i occitana, provinent de *FILIC-ARE*: d'on el Santuari de *Falgars* en el Ripollès (derivat *falgarada*, *AlcM*), *Falgar* en una munió d'altres NLL del nostre Pirineu, *Lo Falgar* en el Lauraguès, prop de Tolosa (d'on venia Bertran del *Falgar* poeta menor de l'escola tolosana del S. xiv, en el Canç. Gil, del qual vaig fer una ed. comentada, com a treball de principiant, l'any 1923, sota la guia dels meus mestres J. Massó i Torrents, i Àngel de Apraiz).

Falgosa, *Falgoses* *FILIC-OSA*, també són freqüents en toponímia, i el masculí *Falgós*, que es conserva com a nom d'un llogaret entre Mieres, Campmajor i Finestres, avui ultracorregit com a *Falgons*. En lloc de *falgar* es formà també un collectiu +*falguer* que apareix sovint entre Vallespir i Albera (Camp del *falgé*, pujant del Portús cap a l'Albera, p. ex.); més viva resta una derivació més amplificada, +*falgater*: «De tot aquell *falgaté* se'n diu el *Pla del Rec*» em signaven des de Montboló (1959).

De *falguera*, +*falguereda*: és avui el collectiu corrent en cat. central, si bé també *falguerar*. *Falgueta*. *Falguerina*. *Falguerola*. «Que la nau sia bé +*enfalguerada* de popa a proha, e los castells e los sobre-pons», doc. de 1394 (*InuLC*), si és que vol dir 'encatifada de falgueres, per celebrar una festa o rebuda' (cf. fr. *joncher*, de *jonc*) i no hi ha error de lectura, però veg. s. v. *falca* per al dubte amb què s'ha d'acollir aquesta lligç i aquest hapax.

Falzilla o *falzia* nom de l'*Adiantum capillus-Veneris*, provinent del ll. tardà *FILICICULA* que substituï el clàssic *FILICULA*, dim. de *FILIX*; així en glosses llati-

nes: «*adiantus id ets filcicula, quae in arbore nascitur*», *CGL* III, 586.4, i 616.5, «*adiantus id est felcicula vel polipodia meti in arbore nascit*» III, 607.3 (cf. «*politricon, id est adiantus, id est felce quae in arbore est*» III, 627.62). En català es troba el resultat *falzilla* en diversos parlars locals de terres conservadores: així entre Gironès, Selva i Empordà, a on correspon el lèxic de Prudenci Bertrana: «de masies --- ne trobareu que s'emmotllen talment en la flonjor d'una vesant: la terra les empeny, y les *falzilles* dels marges s'abassen ja amb els matifocs de la teulada», «un moll xic y pobrissó, recobert de molsa y de *falzilles*» (*Proses Bàrbares*, 94, 96), i *falzila* anoto en el Priorat (com a semblant a l'espennallac, Porrera, 1936).

En general hi ha, però, la coneguda dissimilació de *yl* en *-y-* darrere una altra lateral (cas paral·lel al que he comentat de *falcia/falcilla* 'falciot' en l'article *FALÇ*, vegeu), i *falzija* quedà reduït a *falzia*. Així ho trobem ja en textos tècnics dels Ss. xiv-xv: «pren mija onça de violetes e mija onça de *falzia* e un manol<l> de licçons», en el Receptari de 1466 del valencià Micer Joan (*BABL* VII, 323); i així mateix ja en la Farmacologia de Klagenfurt (Menhardt, *AORBB* III, 259), «*falcia*: *adanthum*» (OPou, *TbPu.*, 49); «que si vós no us desperteu --- yo vos en castigaria / 'b una branca de fonoll y ab una altra de *falsia*: / si ab això no n'hi ha prou, ab un bon bastó d'alzina», Milàf (*Romllo.*, 380.17).

Forma que s'estén fins al Sud del domini: *falsia* (com a nom d'una herba de pou usada per fer avortar) a Gilet i a Carlet (tots dos en zona apitxada), mentre que Mascarell, que m'hi acompanyava (i que és de més enllà del Xúquer) pronunciava *falzia*, 1958; a Tàrbena hi ha el *Barranc de sa falzia* (1963), i *falsia* ha passat fins al murcià (GaSoriano). Pels naturalistes sabem que es tracta de la *falsia de pous*, Cavanilles (*Observ.* II, 338); Serradell identifica la *falsia* amb l'*Asplenium Halleri* D. C. (i alguns «*Asplenium Trichomanes* L.») i la *falsia negra* amb l'*Asplenium Adiantum-nigrum* L. (*Sota Terra* del Club Munt. I, 124, 127). En fi, en alguns parlars, la *z* darrere consonant apareix com a *d* (tal com en casos de la mena de *Saldes*, Jordi, *Vilar-dell, espaordir*): d'ací *faldila* a Cadaqués (1974), mentre que d'altres deuen dir allí, encara, *faldilla*, com si que cap a l'Encalladora hi ha «la Cova de les *faldilès*» arran de costa. I a Mallorca *faldia* a Manacor (*AlcM*). *AlcM* assenyala *falzilç* a Valls i al Vendrell, *falsiza* a Morella.

¹ Per això no crec que la forma *felgo* 'falguera' de part de Galícia i del Bierzo occidental vingui d'un *FILICA metaplasmè ja llatí (com donava entenen G. de Diego), entre altres raons perquè tampoc correspondria fonèticament la -o romànica a una -A etimològica, sinó que s'extragué de *felgueira* collectiu amb caràcter de pseudo-primitiu (a la manera de *bigofiguera*, *pera/perera*, *ametlla/ametllerar*). —

² Tots dos evidentment forma arabitzada del mossàrab *felç(e)* prolongació fonètica normal de *FILICEM*. De *felç*, per ultracorrecció desarabitzant, degué sortir *fleç* nom mallorquí d'una herbeta de poc